

ORGANİZASYON PERSPEKTİFİ İLE KÜRESELLEŞMENİN TÜRK DÜNYASI ÜZERİNE ETKİLERİNİN SONUCUNDA TÜRK BİRLİĞİ REALİTESİ

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ÇORA* - Doç. Dr. Elnur Hasan MİKAİL*

Öz

Bu araştırmada, Türkiye ve diğer Türk devletleri şu anda kritik bir geçiş döneminde buldukları için, küreselleşmeyi kavramanın günümüz dünyasını nasıl daha iyi anlayabileceğimizi sağlayacağını araştırmaya ve yedi bağımsız Türk devletinin dış ve iç güçler tarafından birçok yöne sürüklenmeye çalışıldığını ve Türk birliğinin kurulmasının tek çözüm olduğunu göstermeye çalıştık.

Geçtiğimiz yüzyıl, medeniyeti farklı bir seviyeye vardırان globalleşme yüzyılı şeklinde yazılmıştır. "Bölgeselleşme", 21. yüzyılda dünya ekonomisinin şekillenmesinde en önemli eğilim olacaktır. Küreselleşmeye ayak uydurmanın en iyi yolu da bölgesel ekonomik entegrasyon süreçleri oluşturmaktır. Küreselleşme ve bölgeselleşme, ekonomik ve sosyal kalkınmanın yanı sıra denge güçleriyle de birbirlerine uyum sağlamalı ve küreselleşme bağlamında toplumsal dönüşüm ve kalkınma hedefleriyle birbirlerini dışlamamalıdır. Bölgelere yakınlığını kullanarak, aynı anda Türk Birliği ideali de sürdürüldüğü sürece Türkiye, dünyanın önde gelen ülkelerinden biri haline gelebilecektir. Bu nedenle küreselleşmeyi analiz etmek dünyamızı ve Türk Birliği üzerindeki etkilerini anlamak için çok önemlidir. Bu araştırmada, küreselleşme konseptinin Türk dünyasını ne şekilde etkilediği, bölgesel işbirliği ve global arenada etkin olabilmek için ne şekilde bir yönetim-organizasyon modelleri ve kuruluşları üzerinden yol aldıkları ve bunlar sonucunda da Türk Birliği'nin kurulmasının nihai sonuç olduğunu ortaya koymaya çalışmaktayız.

Anahtar kelimeler: Türk Birliği, Türk Cumhuriyetleri, Türk Dünyası, Küreselleşme.

* İstanbul Okan Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi İşletme Bölümü.

** Kars Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Bölüm Başkanı.

The Turkish Union Reality As A Result Of Effects Of Globalism On Turkish World Under Organization Perspective

Abstract

In this study, Turkey and other Turkic states for their moment during a critical transition, the grip of globalization in today's world of how better to provide can understand research and seven independent Turkish state in the external and tried to drift in many ways by internal forces and we tried to show that the establishment of the Turkish union was the only solution.

The last century has been written in the form of the century of globalization, which has brought civilization to a different level. "Regionalization" in the 21st century will be the most important trend in shaping the world economy. The best way to keep pace with globalization is to create processes of regional economic integration in the context of globalization and regionalization, economic and social development, as well as balance forces, and the context of globalization should not exclude neither social transformation nor development goals. Using its proximity to the regions, Turkey can become one of the leading countries of the world as long as the ideal of the Turkish Union is maintained. Therefore, analyzing globalization is very important for understanding our world and its effects on the Turkish Union. In this study, how the concept of globalization affects the Turkish world, management-organization models and organizations were formed in order to be effective in the regional cooperation and global arena, and as a result, we are trying to demonstrate that the establishment of the Union as the final destination.

Keywords: Turkish Union, Turkic Republics, Turkish World, Globalism.

1. Giriş

Dünya, özellikle 1950'lerden sonra bir dönüşüm geçirmiştir. Bilim adamları, bu dönüşüme küreselleşme ismini vermişlerdir. Küreselleşme sürecini anlamak, bu değişen dünyada yaşayan insanlar açısından gereklidir. Küreselleşmenin anlaşılması, bugünün dünyasını daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Geçtiğimiz yüzyıl, medeniyeti farklı bir seviyeye vardırın globalleşme yüzyılı şeklinde yazılmıştır. Teknolojideki çabuk farklılaşma, global ticarete ve mali akıştaki dolaşımdaki serbestlik, mali politikalarda kuralların temellerinde tekrar oluşan şekillendirmeler, ülkelerde neo-liberal bakış açılarının öne çıkması, demokraside yeni gelişmeler ve toplumlardaki örgüt yapılarındaki farklı yaklaşımlar, yoğun ve detaylı bir değişim seviyesine ulaşmıştır. Global gelişmeler, inanç, tarihsel ve kültürel gelenek değişikliklerine bakmadan ülkelerin ve ulusların karşılıklı bağılıklarını sürekli artırmaktadır.¹

Globalleşmenin birinci aşaması ve mühim yönü olan bölgesel işbirliği, yeni milenyumda da aynı şekilde önemlidir, hatta bu önem çoğalmaktadır. Öyle ki, geçtiğimiz dönemde 90'lı yıllara baktığımızda Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği Örgütü, MERCOSUR-Güney Ortak Pazar Ülkeleri (Brezilya, Şili, Bolivya, Arjantin, Paraguay, Uruguay), NAFTA ve Karayipler Topluluğu, bir araya gelerek oluşturdukları yapılarla etkinliklerini arttırmışlardır. Bölgesel siyasi, mali ve ticari işbirliğinin öncülerinden olan Avrupa Birliği (AB) ise bölgesel işbirliğinin önemli

¹ Mustafa Mete, "Türk Dünyası Ekonomik Birleşme Modeli", *Turan-Sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi, Cilt: 9, Sayı: 33, Kış 2017, s. 300.

örneklerinin başında gelmekle birlikte daha farklı ve ileri bir seviyeye ulaşmıştır. 2001 senesi Nisan ayında Kanada zirvesi gerçekleştirilmiş ve Amerika kıtasında Serbest Ticaret Alanı ve Gümrük Birliği'nin oluşturulduğu açıklanmıştır.²

Küresel evrim, bir yandan ulusal ve alt seviyeler farklı idare modelleri gerektirirken bir yandan da ülkeleri ulusüstü düzeyde düşünen ve koruyan örgütlerin altını çizmiştir. Bu sürece bağlı olarak, devam eden bu bölgesel ya da global oluşum, zengin tarihiyle global kültüre güçlü katkılarda bulunmuş Türk devletlerini de dışarıda bırakmamıştır. Globalleşmeye liderlik eden lokomotif güçler, mali, sosyal, siyasi, kültürel, çevre ve teknik-bilimsel faktörler olarak adlandırılabilir. TURKPA, TÜRKSOY, TÜRK KONSEYİ gibi kuruluşlar, Türk Dilini Konuşan Ülkeler arasında kapsamlı işbirliğini teşvik etmek amacıyla hükümetler arası kuruluşlar olarak kurulmuşlardır. Bunların, Türkçe konuşan dünya da dahil olmak üzere eski Sovyet ülkeleri üzerinde doğrudan etkisi olmuştur.³

2. Bir Merkez Olarak Türkiye'de Bölgeselleşme ve Kaçınılmaz Etkileri

"Bölgeselleşme", 21. yüzyılda dünya ekonomisinin şekillenmesinde en önemli eğilim olacaktır. Ticaretin küresel düzeyde serbestleştirilmesi ve bölgesel düzeyde entegrasyonun artırılması, dünya ticaretini geliştirmektedir. Küreselleşme ve bölgeselleşme süreçlerinin kaçınılmazlığının bir sonucu olarak bir ülkenin başarısı, bu iki gücü yönetme yeteneğine bağlı olacaktır. Küreselleşme sürecinde başarı, bölgeselleşme sınavında başarılı olmayı gerektirir. Küreselleşmeye ayak uydurmanın en iyi yolu da bölgesel ekonomik entegrasyon süreçleri oluşturmaktır. Bu süreçlerin izlenmesi ve incelenmesi, Türkiye'ye önemli stratejik dersler çıkarma fırsatı vermektedir.⁴

Diğer yandan Avrasya/Aşkılık süreci, Avrupa ile Asya'yı birbirine daha da yakınlaştırmaktadır. Stratejik olarak Avrupa, Asya ve Afrika'nın düğüm noktasında olan Türkiye, üç kıtanın da merkezinde yer almaktadır. Türkiye, geniş bir ekonomik bölgenin merkezinde 1,4 milyar insanın bulunduğu bir bölgede (Avrupa, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Avrasya) yer almaktadır. Türkiye, şu anda Doğu Avrupa, Balkanlar, Karadeniz, Hazar ve Orta Doğu'daki en büyük ekonomidir. Üç kıtaya yayılan 600 yıllık bir imparatorluğun varisi olarak Türkiye, kendisini her zaman bölgesel bir güç merkezi olarak nitelendirmiştir. Asya, Avrupa ve bir bakıma Afrika'nın da kesiştiği noktada yer alan ülke, Kafkaslar aracılığıyla Hazar Denizi, Orta Asya ve Avrasya'ya, diğer yandan da Balkanlar ve Akdeniz aracılığıyla Batı, Orta ve Doğu Avrupa'ya bağlanmaktadır. Hem Kuzey Afrika hem de Orta Doğu'ya ulaşabilecek bir coğrafyada yer almaktadır. Bu kadar bölgeye bağlı olması Türkiye'yi sadece bölgesel değil, bölgeler arası da bir merkez haline getirmektedir.⁵ Elbette Almanya, AB ve

² Elnur Hasan Mikail - Ali Nazmi Çora - Hakan Çora, "Turkish Nationalism and Turkish Union Project", *Open Journal of Political Science*, Vol: 9, No: 4, October 2019, pp. 610-623.

³ Özge Aynagöz Çakmak, "Orta Asya: Bölgesel Entegrasyon Girişimleri ve Öneriler", *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 33, Nisan 2017, s. 116-134.

⁴ Çakmak, *a.g.e.*, s. 116-134.

⁵ Geybulla Geybullayev - Erol Kurubaş, "Türk Cumhuriyetlerinin Entegrasyonu: Fırsatlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2002, s. 19-45.

Doğu Avrupa ülkeleri için ne anlama geliyorsa, Türkiye de Taşkent, Bağdat, Tiflis ve Sofya için benzer bir ekonomik çekim merkezi anlamına gelebilir.⁶

Değişen bölgesel ve küresel gerçekler karşısında Türkiye dış ticaret politikası önceliklerini, yeni dinamiklere dayanan uzun vadeli bir bakış açısı, bölgesel ve küresel konjonktür ile uyumlu olarak bölgesel pazarlara yönlendirmelidir. Böylece, bölgesel ölçekteki gelişmeler yalnızca izlenmekle kalmayacak, aynı zamanda yönlendirilebilecektir. Ülkenin, bölgedeki ülkelerle tarihsel, kültürel ve ekonomik ilişkileri, ticarete dayalı bölgesel entegrasyonu kolaylaştırmaktadır. Bölgedeki gerilimi azaltmak ve barış ortamını kalıcı kılmak için ortak ilgi alanları yaratacak ekonomik odaklı projeler geliştirilmelidir. Bölgedeki tarihi, coğrafi ve kültürel uyum, bölgesel ekonomik dinamizmin sağlam temelini oluşturmaktadır. Bölgelerini ayakta tutmayı başaranlar, ülkelerini de ayakta tutabileceklerdir. Borç tuzağından kurtulmanın tek yolu da ciddi bölgesel ekonomik adımlar atmaktır. Kendimizle eşit olan veya biraz altımızda olan ekonomik güçlerle ticareti yoğunlaştırmamız gerekmektedir. Sadece Batı'ya yönelen bir Türkiye ekonomisi, ticaret dengesini asla eline geri alamayacaktır. Ticaret dengesi düzelmedikçe yüksek maliyetli borçlanma da devam edecektir.⁷

Bölge ve Avrasya coğrafyası, Türkiye için büyük bir ekonomik ve ticari potansiyele sahiptir. Bütünsel bir bakış açısıyla Türkiye, bölgeyle ve Avrasya'yla ekonomik ve ticari ilişkiler geliştirdikçe ve gözlerini bölgenin ve Avrasya'nın gerçekliğine çevirerek "*bölgesel gücü*" aştıkça konumunu ve nüfuzunu genişletme ve derinleştirme fırsatına sahip olacaktır.

Türkiye, küreselleşme eğilimlerinin bir sonucu olarak yoğun rekabetin yaşandığı ve dünyadaki bölgesel entegrasyonların hızlandığı uluslararası pazarlarda yer almak için ticarete her iki süreç açısından da ayak uydurmaya çalışmaktadır. Türkiye'de dış ticaretin dağılımındaki coğrafi yakınlığın avantajı, Batı Avrupa ile yapılan ticarete kullanılmakta, ancak Türk devletleri gibi diğer bölgelerle ekonomik ve ticari ilişkilerde yeterince kullanılmamaktadır. Ancak, ulaşım maliyetleri, tüketim modellerindeki benzerlikler ve dış kültürel yakınlık gibi faktörlerin ticaret işlemleri üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, Türkiye çapında Avrasya ve Orta Asya boyunca çok büyük bir pazar ortaya çıkmaktadır.⁸

"*Bölgeselleşme*", 21. yüzyılda dünya ekonomisini şekillendiren en önemli eğilimdir. Küreselleşme ve bölgeselleşme, ekonomik ve sosyal kalkınmanın yanı sıra denge güçleriyle de birbirlerine uyum sağlamalı ve küreselleşme bağlamında toplumsal dönüşüm ve kalkınma hedefleriyle birbirlerini dışlamamalıdır.

Bölgelere yakınlığını kullanarak, aynı anda Türk Birliği ideali de sürdürüldüğü sürece Türkiye, dünyanın önde gelen ülkelerinden biri haline gelebilecektir.⁹

⁶ Mikail vd., *a.g.e.*, s. 610.

⁷ Geybullayev - Kurubaş, *a.g.e.*, s. 19.

⁸ Çakmak, *a.g.e.*, s. 116-134.

⁹ Çakmak, *a.g.e.*, s. 116.

3. Türk Birliği Kavramı: Türk Dünyası İçin Küreselleşmenin Kültürel, Siyasal, Ekonomik Sonuçları ve Türk Cumhuriyetlerinin Uluslararası ve Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Eğilimleri

Sovyetler Birliği'nin dağılarak ortadan kalkması, dünyanın altıda birini içine alan geniş bir alandaki jeopolitik statükoyu tamamen değiştirmiştir. Sovyetler Birliği'ni parçası olan tüm devletler gibi Kazakistan, Azerbaycan, Özbekistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'ın bir araya getirdiği Türk devletleri de bağımsızlık ilan ederek tüm hakları ile dünya üretim sisteminin özgür öğelerine dönmüşlerdir. Piyasa ekonomisi oluşturma stratejisi ile yola devam eden bu yeni bağımsız devletleri benimseyen bu cumhuriyetlerin mali ve sosyal yaşamları, bağımsızlık yılları sırasında derin bir değişim yaşamıştır. Bahsi geçen cumhuriyetlerin tamamında da Sovyetler akabindeki periyotta tüm mali bağlantıların derinlemesine değişmesi sürecine girilmiştir. Biçimsizlik, bu devletlere global pazara egemen bir şekilde giriş sağlarken ve uluslararası ticari bağlantılar için komplike ve kati kurallara haiz olan global pazar ile ilk ağının kurulması esnasında çok önemli sorunlarla karşılaştığı da meydana çıkmıştır. Sovyetler periyodundaki bölgesel sistemin ve var olan ticari ortam ve imkânların kaybedilmesi, birleşik mali sistemin tamamen yok olması ve global pazara ham madde dışında rekabet ürününün sunulmaması, bahsi geçen devletlerin ekonomilerinin uzun vadeli ve sıkıntılı mali ve sosyolojik bir problem ortamına girmesine sebep olmuştur.¹⁰

Sovyetler dönemi sonrasında Türk devletleri, çok mühim olan ekonomik konular açısından dünyadaki, mesafe fark etmeksizin, değişik büyüklüklerdeki ülkelerin içinde buldukları bölgelere ait ya da çok uluslu kuruluşların ve örgütlerin alakasını cezbeden bir çekim alanı haline gelmiştir. Enerji kaynakları bakımından varlıklı olduğu bilinen bu bölgede global açıdan baktığımızda çoğu ülkenin çıkar ve beklentileri aralarında çatışma yaratmakta, önemli bir etki ve kontrol tesis etme çabası görülmektedir.¹¹ 20. yüzyılın başları ve 19. yüzyılın sonlarında etkin devletler tarafından yürütülen "büyük oyun", artık günümüzde farklı metodlarla sürdürülmektedir.

Hatırı sayılır dünya ülkelerinin neredeyse tamamı bu etkinlik, nüfuz ve kontrol mücadelesinin bir parçasıdır. Bölgesel bakış açısından incelendiğinde Sovyetler akabindeki Türk devletlerinin çekici pazarları için verilen çaba, bölgede Rusya, Türkiye ve İran gibi merkezi güçler arasında sürmektedir.

3.1. Türk Cumhuriyetlerinin Uluslararası ve Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Eğilimleri

Dünya üzerinde jeopolitik araştırmalarda, Türk devletlerinden Azerbaycan, Kazakistan ve Özbekistan, artık jeopolitik birer merkez olarak görülmektedir. Ülkeler haiz oldukları kudrete bakılarak değil, ancak buldukları konumun gerekliliği ve aktif merkezi güçlerin çıkar ve beklentileri açısından

¹⁰ Dünyamalı Veliyev, "Küreselleşme Sürecinde Türk Dünyası", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 19, Mayıs 2009, s. 103-110.

¹¹ Samuel Huntington, "The Clash of Civilizations", *Foreign Affairs*, Vol: 72, Number: 3, Summer 1993.

jeopolitik merkezler olarak belirlenmektedirler. Amerika eski milli güvenlik danışmanlarından Z. Brzezinski, “*Büyük Satranç Tahtası*” isimli çalışmasında Azerbaycan Cumhuriyeti’ni jeopolitik merkezlerden birisi şeklinde anmıştır: “*Azerbaycan, Hazar havzası ve Orta Asya’nın zenginliklerini içeren bir şişenin mantarıdır. Azerbaycan, tamamen Moskova’nun kontrolü altına girerse, Orta Asya devletlerinin bağımsızlığı neredeyse anlamsız hale getirilebilir.*”¹² Bundan dolayı ülkeler, faal güç merkezlerinin etki ve kontrol mücadelesinde mühim ögelere dönüşmüşlerdir.

Sovyetler sonrasında Türk devletlerinin politik bağımsızlığa ulaşması, daha önceki global ilişkiler düzenine geriye dönük bir bakış atılarak ve eşit hakların olduğu ve karşılıklı çıkarlara bağlı ağların oluşturulması için yol aranmasını sağlamıştır. Bağımsızlık ve jeopolitik statü, bahsi geçen ülkelerin güçlü doğal kaynaklarının ulusal amaçlara göre şekillendirilmesi, milli ihtiyaçlara uyumlu ve bunları sağlayacak şekilde üretimin modellenmesi, global bağlantıların daha verimli hale getirilmesi, yoğunlaştırılması ve milletlerarası iş bölümü için imkânları takip ederek milli çıkarlarına paralel şekilde faydalandırılmasına uygun bir temel oluşturulmuştur.

Bağımsızlık bildirgelerinin ilanından bu yana hayata geçirilen faaliyetler, bu devletlerin tamamının uluslararası mali ilişkiler açısından çeşitli düzeylerde bir “*açık kapı*” politikası sürdürülerek global pazarla entegrasyon yolunda faaliyet gösterdiklerinin işaretidir.

Bu faaliyetler iki ana istikamete görülmektedir: globalleşme ve globalleşmenin bir unsuru olarak bölgeselleşme. Rusya Federasyonu tarafından sürdürülen, politik, mali ve askeri baskılar göz ardı edilirse, güçlü doğal kaynaklara ulaşmak için ileri gelen sanayileşmiş devletler ile ve çok uluslu kuruluşlar ile işbirliğinin artması (örneğin TRACECA programı sunuldu ve yasama geçirilmesi), bahsi geçen devletlerin global üretim mekanizmasının dahili bir ögesi durumuna geçmeye başladıklarını işaret etmektedir.

Türk devletleri de bu bölgede var olan ülkeler ile işbirliği yapmayı öncelikli planları dahilinde görmektedirler. Elnur Hasan Mikail’e göre bu ortamda bölge ekonomik entegrasyon, 4 ana şekilde ilerlemektedir:

1. BDT - Bağımsız Devletler Topluluğu,
2. ECO - Ekonomik İşbirliği Örgütü,
3. Karadeniz İşbirliği Örgütü,
4. Türkiye temel olarak Türk devletleri arasında mali ve ticari işbirliği.

Bahsi geçen yönlerin her biri de kendi önemine sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti, şu anda son iki yönde aktif olarak bulunmakta ve ilk iki yön düzenlenmektedir.¹³ Türk cumhuriyetleri ile bugüne kadar yaşanan olumsuzluklara ve bazı hayal kırıklıklarına rağmen Türkiye’nin bölgedeki vizyonunu ve etkisini koruduğu gözlenmektedir.¹⁴

¹² Veliyev, a.g.e., s. 103.

¹³ Çakmak, a.g.e., s. 22.

¹⁴ Ayhan Nuri Yılmaz, “Türkiye, Avrasya ve Orta Asya Halklarının Kimlik ve Entegrasyon Algılarına Dair Anket Çalışması”, *Avrasya Etüdüleri*, Cilt: 42, Sayı: 2, Aralık 2012, s. 111-156.

Bu noktada, Türk dünyasına yönelik düşmanlıklar ve saldırılar da göz önüne alınmalıdır. Bu, uzak geçmişte Türk dünyasının dili, dini ve uygarlığı ile lider bir millet olmasından kaynaklanmaktadır.¹⁵ Geçmişte de Turan dünyasının gelişmiş Türk devletleri, düşmanları tarafından hep hedef belirlenmiş, ekonomik olarak zayıf kalmaları için kendilerine karşı devamlı oyunlar oynanmış ve en zayıf anlarında da dıştan ve içten vurularak yıkılmış ve tarihten silinmişlerdir.¹⁶

Türk dünyası, günümüzde de benzer dış ve iç saldırılara hedef olmakta ve çok dağınık bir halde olan Türk dünyası, dili, dini ve kimliği değiştirilmek yoluyla tarihten tamamen silinmeye çalışılmaktadır. Bu nedenle “*Türk Birliği*” kavramının, Türk dünyasının geleceği için çok önemli olduğuna inanıyorum.¹⁷

3.2. Avrasya ve Orta Asya Ülkelerinin Uluslararası ve Bölgesel Ekonomik Entegrasyon Eğilimleri

Bölgesel işbirliğine son birkaç yıl içinde çok çeşitli yollardan gelen yeni bir teşvik verilmiştir. Bu bölümün geri kalanında, en bariz dört örneğe odaklanacağız: Çin ve Rusya öncülüğündeki Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO), Rusya Federasyonu öncülüğündeki Avrasya Ekonomik Topluluğu, ABD ve Avrupa'nın öncülüğünde Afganistan'ı komşularıyla birleştirmeye odaklanan planlar ve Asya Kalkınma Bankası tarafından Çin'in desteğiyle yönetilen Orta Asya Bölgesel Ekonomik İşbirliği programı (CAREC).

3.2.1. Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO)

SCO 2001 yılında resmen altı üyesiyle tanınmıştır: Çin, Kazakistan, Kırgızistan Cumhuriyeti, Rusya, Tacikistan ve Özbekistan. Üyeleri 3 alanda işbirliği yapmaya çalışırken (güvenlik, ekonomi ve insani işler), örgütün yol gösterici modelinin “*Şanghay Ruhü*”, yani “*ortak güven ve fayda, tek biçimlilik ve istişare, çeşitli toplumların saygısı ve ortak genişleme arayışı*” olduğunu beyan etmişlerdir. Esas olarak sınır ötesi uyuşturucu kaçakçılığı, terör ve yolsuzluktan oluşan Orta Asya bölgesel güvenlik çıkarlarına odaklanan SCO, 2003 yılından beri bölgesel ekonomik genişleme ve işbirliğini de amaçlarından biri haline getirmiştir. Ancak SCO, henüz bölgesel ekonomik işbirliği açısından kayda değer bir ilerleme getirememiştir.¹⁸

3.2.2. Avrasya Ekonomik Topluluğu (EurAsEC)

2000 yılındaki kuruluşundan bu yana sınırlı bir verimlilik süresinin ardından EurAsEC, son zamanlarda çok daha etkili hale gelmiştir. Belarus ile birlikte Rusya ve Kazakistan, aralarında gümrük sıkıntılarının yaşandığı 2011 Temmuz'undan itibaren geçerli olmak üzere şaşırtıcı bir hızla ve açık bir marifetle bir gümrük birliği kurmuştur. Gümrük birliği, Kırgızistan ve Tacikistan'ı kapsayacak şekilde genişleyebilir, ancak muhtemel olasılıkla Türkmenistan ve Özbekistan'ı kapsamayacaktır. Dördüncü ve en yakın olarak ise

¹⁵ M. Abdulhaluk Çay, *Ziya Gökalp: Makaleler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982, s. 51-58.

¹⁶ Hüseyin Nihal Atsız, *Türk Ülküsü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2015, s. 37-51.

¹⁷ Ali Nazmi Çora, *Türk Birleşik Devletleri “Türk Birliği”*, Press, amazon.com, USA 2014, s. 48-52.

¹⁸ *The Shangai Cooperation Organization*, (Çevrimiçi), <http://eng.sectso.org/>, 13.08.2019.

2011 Ekim'inde Başbakan Putin, ortakları arasında ek pazar birliği sağlayacak olan Avrasya Ekonomik Topluluğu'nun başlatılması için önerilerde bulunmuştur.¹⁹

İleriye baktığımızda ise EurAsEC'in meşguliyeti, Rusya olarak sağlam bir ulusal şampiyona ve ekonomik birleşmede yoğunlaşmış bir komuta sahip olmak ve etkili bir finansman aracı (EDB) ile ortak olmaktır. EurAsEC'in bir sorunu, ana Orta Asya ülkelerini (Türkmenistan ve Özbekistan) içermemesi ve tamamen "açık bölgeselcilik" değerlerine tamamen uymamasıdır.²⁰

3.2.3. Afganistan Odaklı Bölgesel Girişimler (RECCA)

İkinci bir taze bölgesel marifet -ya da daha doğrusu, bir dizi inisiyatif- özellikle ülkedeki NATO güçlerinin atanmasının sona ereceğinin tahmin edildiği 2014'ten sonra, Afganistan'ın ekonomik genişlemesini yoğunlaştırmasına ve siyasi istikrarını geri kazanmasına yardımcı olacak bölgesel bir entegrasyon yoluna nasıl dahil edeceği üzerine yoğunlaşmaktadır. Avrasya birleşimi ve özellikle de Güney Asya'yı Avrasya'nın geri kalanına bağlayan Kuzey-Güney eksenini sağlamlaştırmak için Afganistan'ı bir "merkez" veya "dolambaçlı yol" olarak gören bir vizyona dayanan yeni girişimler ABD'nin "Yeni İpek Yolu Stratejisi" (NSRS), Afganistan'da "Bölgesel Ekonomik İşbirliği Konferansı" (RECCA) ve Afganistan'a ölümcül olmayan NATO materyalleri tahsis eden "Kuzey Dağıtım Ağı"ndan (NDN) oluşmaktadır.²¹

3.2.4. Orta Asya Bölgesel Ekonomik İşbirliği Programı (CAREC)

1990'ların sonlarında, Orta Asya için Asya Kalkınma Bankası tarafından başlatılan bölgesel bir işletme üzerinden geliştirilmiştir. CAREC'in yıllık başkanlık konferanslarının ilki, 2002 yılında toplanmıştır. CAREC'in bölgesel yapıdaki ana yatırımları geliştirebilmiş olması ve bölgesel politikalar ve yürütme uygulamalarındaki bazı gelişmeleri, büyük ölçüde Asya Kalkınma Bankası ve çok boyutlu ortakları tarafından yapılan olağanüstü teknik ve finansal girdilere dayandırılabilir. Ancak, daha uzun vade açısından CAREC'te (ve diğer bölgesel kuruluşlarda) daha fazla ülke rehberliği ve sahipliği, başarı için gerekli değilse de yeterli bir durum olacaktır.²²

3.3. Türk Devletleri Tarafından Kurulan Bölgesel Kuruluşlar

Bölgede Türk cumhuriyetlerinin kendi aralarında oluşturmaya çalıştıkları pek çok entegrasyon ve örgütlenme çabası ortaya konmuştur ki bu aslında bölgede henüz taşların tam olarak yerine oturmamıştır ve ideal bir arayış bulunmaktadır.²³ Bütün bunlara rağmen bunlardan herhangi biri bölgedeki ihtiyacı karşılayacak ideal bir entegrasyon olarak gözükmemektedir. Halkın

¹⁹ Uwe Halbach, "Vladimir Putin's Eurasian Union", *SWP Comments. 1. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik*, January 2012, s. 1-4.

²⁰ Mehmet Karagül, "Türk Dünyası ve Milletlerarası Örgütler", *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 14, İlkbahar 2012, s. 59-79.

²¹ Karagül, "a.g.m.", s. 59.

²² Karagül, "a.g.m.", s. 59-60.

²³ Yılmaz, *a.g.e.*, s. 145-146.

eğilimi ve ihtiyaçlar ile sorunları çözme konusunda Türkiye'nin ECO ve Türk Konseyi'ni daha aktif hale getirmesi her şeye rağmen yine de ideal olarak görülebilir.²⁴

3.3.1. Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY): 1992 yılında Bakü ve İstanbul'da kökleri cemaatlere dayanan bir organizasyon olarak kurulmuş ve burada Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkiye ve Türkmenistan'dan gelen kültür bakanları, ortak bir kültürel çerçevede işbirliği yapma taahhüdü vermişlerdir. Ardından Türksoy, 12 Temmuz 1993'te Almatı'da imzalanan bir antlaşma ile kurulmuştur. 1996 yılında, ortak oturumları ve karşılıklı temsili dahil edecek şekilde, Türksoy ve UNESCO arasında resmi bir işbirliği kurulmuştur.²⁵ Türk halklarının gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlendirmek ve ortak Türk kültür öğelerinin gelecek nesillere aktarılması adına oluşturulan bu teşkilat adeta *Türk Unesco'su* gibi çalışmaktadır.²⁶

3.3.2. Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TURKPA): Azerbaycan Cumhuriyeti, Kazakistan Cumhuriyeti, Kırgızistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti parlamento başkanları tarafından onaylanan anlaşmaya göre, 21 Kasım 2008'de İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda kurulmuştur. Parlamentolar arası işbirliğinin niteliksel olarak yeni bir aşaması olarak parlamento diplomasisiyle ülkeler arasında siyasi diyalogun genişlemesine destek verilmesi, mevzuatların uyumlu hale getirilmesi ve tarih, kültür ve dil birliğinin özünde parlamento işbirliğine ilişkin diğer konularda karşılıklı faaliyetlerin güçlendirilmesi ana hedeflerinden bazılarıdır. 29 Eylül 2009'da, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenterler Asamblesi 1. İstişare Meclisi, Azerbaycan Bakü'de toplanmıştır.²⁷

3.3.3. Türk Konseyi (Türk Dili Konuşan Devletler İşbirliği Konseyi): Türk Dili Konuşan Ülkeler arasında yaygın işbirliğini teşvik etmek amacıyla 2009 yılında hükümetler arası bir örgüt olarak kurulmuştur. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye kurucu üyeleridir. Türk Konseyi, barış ve istikrarı sağlamlaştırmayı, geniş kapsamda işbirliğini teşvik etmeyi ve üye devletler arasındaki ortak gelişme potansiyelini meydana çıkarmayı amaçlayan bir kuruluştur. Belli bir ülke grubunu bir araya getirirse de kuruluş, özel bir yaklaşımı benimsememektedir. Aksine, Türk dili konuşan ülkeler arasında daha derin ilişkileri ve dayanışmayı teşvik ederek, Avrasya kıtasında, ağırlıklı olarak Orta Asya ve Kafkasya'da, uluslararası işbirliğini arttırmada yeni bir bölgesel araç olarak işlev görmeyi amaçlamaktadır.²⁸

²⁴ Yılmaz, a.g.e., s. 145.

²⁵ TURKSÖY International Organization of Turkic Culture, (Çevrimiçi), <https://www.turksoy.org/en>, 13.08.2019.

²⁶ Ayhan Nuri Yılmaz - Gökmen Kılıçoğlu, "Türkiye'nin Orta Asya'daki Yumuşak Gücü ve Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Analizi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 119, Sayı: 235, Temmuz-Ağustos 2018, s. 163.

²⁷ TURKPA Parliamentary Assembly of Turkic Speaking Countries, (Çevrimiçi), <https://www.turk-pa.org/>, 13.08.2019.

²⁸ TURKIC COUNCIL The Cooperation Council of Turkic Speaking States, (Çevrimiçi), <https://www.turkcon.org/en/turk-konseyi-hakkinda>, 20.08.2019.

Günümüzün küresel dünyasındaki bu kuruluşlar, birleşmeye giden yollardan bazılarıdır. Ancak, daha fazla ve daha etkili adımlar atılmalıdır. Bu hedefe varmak için atılacak ilk adımlardan biri, en kısa zamanda “*Türk Birliği*” kavramını kapsayan ve Türk dünyasını her alanda birleştirecek bir anayasa kılavuzunu programa almak ve taslağı tüm Türk dünyasına tanıtmak olacaktır. Bu tanımdan sonra Türk devletleri, halklarının da oyları ile Avrupa Birliği benzeri bir Türk Birliği kurmalılar.²⁹

TÜRKSOY, Türk Konseyi, Türk Akademisi, Türk Kültür ve Miras Vakfı, UNESCO ve ISESCO gibi uluslararası örgütlerin yanı sıra pek çok belediye, üniversite ve sivil toplum kuruluşları ile işbirlikleri gerçekleştirmektedir.³⁰

4. Türk Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti İle Ekonomik İşbirliği Geliştirilmesinin Gerekliği

Bilindiği üzere, SSCB'nin ortadan kalkması ve jeopolitik durumun değişmesi akabinde kabul görülen çevrelerde ne zaman Türk Birliği'nden bahsedilse, yalnızca kültür ve mali bağların düzeltilmesi öngörülmekteydi. Benzer tarihsel, inanç ve lisan gruplarına haiz nüfusların benzer coğrafi bölgelerde bulunmaları, bu ulusların bölgesel mali bütünleşmesi açısından hatırı sayılır bir alan yarattığı değerlendirilebilir. Zira, binlerce senelik tarihsel ilerleme boyunca entegrasyon imkânı olmuş ve birbirlerine tamamlayıcı bir etkisi olan bu devletlerin mali ve ticari çıkarları ile ekonomileri günümüz ortamında birbirlerine çok daha fazla ihtiyaç duymaktadır.

Geçtiğimiz yüzyılın deneyimleri, coğrafya ve kültür birliğine dayanan ekonomik bütünleşme boyutunun (AB gibi), ulusların ticari ve mali bakış açısından daha çabuk ilerlemesine ortam sağladığı görülmüştür. Türk devletlerinin coğrafi ve mali şartları, güncel ticari bütünleşme ortamlarından istifade ederek karşılıklı olarak tamamlama sağlamakta ve güçlü doğal kaynaklardan oldukça faydalı şekilde istifade etmelerine ve böylece uluslarının büyük ölçüde hayat standartlarını yükselmelerine imkan oluşturmaktadır. Birleşik Avrupa ve çok çabuk ilerleyen Asya güçleri arasında jeopolitik ve sosyo-kültürel konjoktüre dayalı bir çember sağlayan Türk devletleri, global ticari merkezlerin karşılıklı ilişkilerinden, ülkelerinin avantajlarına uyumlu bir yönde fayda görebilirler.³¹ Pazar ekonomisinin sağlanmasını ve ilerletilmesini bir strateji şeklinde algılayan Sovyetler sonrasında Türk devletleri açısından, Türkiye Cumhuriyeti'nin 85 yıldan fazla güçlü tecrübe ve birikimi çok mühimdir.

Sovyetler Birliği'nin parçalanması sonucunda oluşan Türk Cumhuriyetleri'nin bağımsızlığa giden yolları, önemli sosyo-ekonomik problemleri de beraberinde getirmiştir. Bunları kendi kontrol alanları dahilinde bulundurmaya arzu eden emperyalist ülkeler, bahsi geçen devletlerin bağımsız olarak ilerlemelerine engel olmak için siyasi, askeri, mali unsurları ve etnik temelli sorunlardan istifade etmeye uğraşmaktadırlar.

²⁹ Zeybek, a.g.e., s. 230-234.

³⁰ Gökmen Kılıçoğlu - Ayhan Nuri Yılmaz, *İpeğe Sarılmış Çelik*, Berikan Yayınları, Ankara 2019, s. 122.

³¹ Veliyev, a.g.e., s. 103-110.

Bu coğrafyada, Türkiye Cumhuriyeti, bahsi geçen devletlerden herhangi bir bedel talep etmeyen ve herkesin güveneceği bir taraf olarak algılanabilir. Türkiye’de oldukça uzun soluklu harika bir uluslararası bağlantılar silsilesi meydana getirilmiş, dış ticaret imkânları ilerletilmiş, birçok global ticaret şirketleri ile baskın bir rekabet sistemi oluşturulmuş ve uluslararası ortamlarda bütünleşme açısından önemli sayılabilecek bir tecrübe sağlanmıştır. Sadece bu gerekliliklerden dolayı Türk devletleri bağımsız olmalarından itibaren Türkiye Cumhuriyeti ile mali ve ticari bağlarının ilerlemesine ciddi bir seviyede önem vermişlerdir. Sovyetler Birliği kadar büyük bir devlet yapısının ortadan kalkması ve Türk devletlerinin bağımsız olması, Türkiye’yle bağlarında bambaşka bir seviye için ortam sağlamıştır. Türkiye devleti ve Türkiye kökenli şirketler, bahsi geçen ülkelerin ticari ve mali yaşamlarında ciddi bir yer edinmeye başlamıştır. Türk devletleri, birçok üretim faktörlerine baktığımızda, Türk iş adamları açısından ilgi çeken bir pazar ve satış merkezi durumuna ulaşmıştır.

Türkiye kökenli ticari firmalar, genç Türk devletlerinin güçlü enerji kaynaklarının geliştirilmesinde ve iletilmesinde faal bir rol oynamaktadırlar. Böylesine bir stratejik yaklaşım, Türk devletlerinin mali ve ticari bağlarının ilerletilmesi ve mütekabiliyeti göz önüne alındığında büyük öneme haizdir. Türk devletleri arasında globalleşmeden en fazla etki gören ülke Türkiye’dir. Global ekonomik krizin en fazla hissedildiği yer burasıdır. Çok hızlı kalkınmakta olan bir ülkedir ve enflasyon, işsizlik, mali açık ve yurtdışı borç mevcuttur. Bu kelimeleri yalnızca Türkiye’deki kaynak sınırlılığı ile anlatmak yeterli değildir.³²

Çok uluslu şirketler, Türk Cumhuriyetlerinin coğrafyasında Sovyetler Birliği’nin parçalanması sonucunda oluşmuş boşluk ve güç alanını, sonrasında kurulmuş ülkelerin uygulamaya koydukları “açık ekonomi” modellemesi vasıtası ile kontrol sahalarını genişletmeye başlamışlardır. Bu ülkeler, güçlü ve verimli enerji kaynaklarının geliştirilmesi için gereken sermaye gücüne, teknolojiye ve tecrübeye sahip değildirlir. Böylesi bir durum, çok uluslu şirketlerin bu ülkelere olan ilgiyi çoğaltmış ve engin projelerin oluşturulması amacıyla bu ülkelerle çok yönlü işbirliği yapmalarını gerekli hale getirmiştir.

Gelişmiş ülkelerdeki sermaye güçleri, bahsi geçen devletlerdeki doğal varlıkların dünya ekonomi sistemine entegre olması ve global pazarlara dahil hale gelmesine ivme kazandırmak için elinden geleni yapmaktadır. Aynı zamanda, Rusya Federasyonu’nun olumsuz teşebbüslerinin de engellenmesi için çaba gösterilmektedir. Söz konusu devletlerin Rusya Federasyonu’na geleneksel bağımlı olma statüsünden kurtulmaları ya da asgari seviyeye indirilmesi, en çabuk ve minimum maliyet ile AB ülkelerine ulaşılması için TRASECA adı verilen Avrasya’ya ulaşmak için bir koridorun inşasını planlayan yüzyılın projesi üzerinde çalışılmaktadır. Türk devletlerinde geniş kapsamlı özelleştirmeler yapılmakta, batılı yatırımcılar bazen en fazla kar getiren ve potansiyel vaat eden şirketleri son derece düşük fiyatlarla elde etmektedirler. Batı sermayesi stratejik sektörleri kontrol etmektedir.³³

³² Murat Atalay, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Birliği*, Selenge Yayınları, İstanbul 2010, s. 47-56.

³³ Veliyev, a.g.e., s. 103-110.

Batı, Türk devletlerinin yerleşik bulunduğu Orta Asya ve Kafkasya'da hakimiyetini oluşturmak ve muhafaza etmek uğruna verdikleri mücadeleden, mühim ve detaylı stratejiler oluşturmaktadır. Batı tarafından uygulanan “Büyük İpek Yolu” ve “Büyük Hazar” gibi projeler, Rusya'nın Türk dünyasındaki ekonomik işgalinin hafifletilmesine ve aradan kaldırılmasına önemli bir katkıda bulunmuştur. Maddi ve manevi anlamda dahili ve harici olarak samimiyetsiz bir biçimde abluka altında olduğumuzun net bir biçimde görülebildiği bu günlerde, bağımsızlığına sahip Türk Cumhuriyetleri için planlanmış senaryoların parçası olmamak ve yabancı büyük güçlerin yönettiği ülkeler durumuna düşmemek için hiç vakit kaybetmeden “*derhal*” çalışmalara başlanması ve birliğin kurulması zaruridir. Bu yapılmaz ise, gelen yıllarda bazı sınır çizgileri yabancı güçlerin acımasız oyunları ile sürekli küçültecek şekilde tekrar çizilebilir. Böylesine mühim bir durum olasıdır ve sadece Türk alemi için üzücü bir zayıf olmayacak, aynı zamanda dünya sulhu için de büyük bir tehdit oluşturacaktır.³⁴

Türk Birliği, yalnızca Türkiye'nin değil, ancak bütün Türk dünyasının “*milli*” bir mesele olarak ele aldığı Batı Trakya, Kıbrıs, Karabağ, Ege Adaları, sözde Ermeni soykırımı, Güney Azerbaycan, Kerkük, PKK ve Doğu Türkistan gibi çok sayıda sorunu Türk Ulusu'nun lehine çözüm ve sonuca vardıracak bir yol ve uygulamalıdır.

Mali, askeri ve ticari güçlerin bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıkacak kaynaklar ve tasarruflardan elde edilecek fırsatlarla tüm Türk devletlerinin ortak problemleri olan işsizlik ve eğitim sorunları, hızlı bir şekilde düzeltilebilecektir. Hammaddeler, Türk Birliği dahilinde işlenerek ve ülkeler artık üretici statüsüne gelebilecektir. Yabancı ülkelere olan borçların ödenmesi mümkün olacak ve IMF, Dünya Bankası, kredi derecelendirme kuruluşları vb. dış kuruluşların yönlendirmelerinden ve baskılarından kurtulabilme imkânı olacaktır.³⁵ Küresel ekonomik, sosyolojik ve güvenlik tehditleri karşısında bir Türk Birliği'ne ihtiyaç vardır. Küresel sorunların çözümünde, Türk Birliği mecburidir. Sıcak, soğuk ve karanlık savaşlara tutarlı bir güç birliği içinde karşı konulmalıdır. Global entegrasyon sağlanmalıdır.³⁶

5. Türk Birliği'ne Giden Yol ve Küreselleşme Sürecinde Türk Dünyasının Perspektifi

Türk Devletleri, kendilerine ait bağımsız iradeleri ile bir araya gelebilecek, bir Ortaklık Belgesi oluşturabilecek ve münazara yapabilecek bağımsızlığa sahiptirler. Böylesine bir özgür iradenin oluşabilmesi ve fiiliyatta uygulanabilmesi için milleti temsil eden milletvekillerinin ve ülke yönetimindeki yöneticilerin kararlı olmaları şarttır. Halktan, tabandan bir talep istenmekte ve bu talebin oylara dönüştürülmesi gerekmektedir ve Türk Birliği'ne “*evet*” diyecek

³⁴ Atalay, *a.g.e.*, s. 47-56.

³⁵ Nevzat Yalçıntaş, *Türk Birliği: Türk Dünyası Nasıl Birleşir*, Nokta Yayınları, İstanbul 2007, s. 19-47, 106-121, 199-204.

³⁶ Namık Kemal Zeybek, *Türk Dünyası Deyince*, Doğan Kitap, İstanbul 2013, s. 127-129, 231-234, 345-351.

olan milletvekilleri ve devlet yetkilileri seçilmeli ve Parlamento'ya gönderilmektedir.³⁷

Türk Dünyası uzmanlarına göre birlik olmak için öncelikli mütalâa edilmesi gereken maddeler şunlardır:

- 1- Vize şartlarını ortadan kaldırarak mal, hizmet, kişi ve sermayede serbest dolaşım,
- 2- Ortak taşımacılık, eğitim, tarım, kültür ve balıkçılık politikası,
- 3- Ortak enerji, uzay ve su araştırma politikası,
- 4- Ekonomik ve para birliği ve vergi sistemi,
- 5- Ortak bir dış politika ve güvenlik,
- 6- Ortak bir savunma sanayi ve ordu,
- 7- Türk Birliği "Merkez Bankası" kurulması.

Bu 7 maddenin ilkinin bugün bile karara bağlanması ve 7 bağımsız Türk Devleti tarafından yürürlüğe girmesi önünde hiçbir engel yoktur ve bu Türk Birliği'nin gerçekleşmesi için ilk adım olacaktır.³⁸

Türk Birliği konseptinin elzem ve uygulanabilir olduğu fikrini 300 milyon Türk'e ulaştırmak ve bu düşüncenin filizlenerek bir ağaç gibi büyüyerek meyvelerini vermesine imkan verecek ortamlar sağlamak amacı ile:

- 1- Aylık bir dergi çıkartmak,
- 2- Radyo ve TV programları yayınlamak,
- 3- Tüm Türk devlet görevlilerinin katılacağı ve birlik yolunda çalışacağı bir Türk Birliği merkezi ve yetkili bir kurum kurulması.³⁹

Bağımsız Türk devletleri içinde ve dış ülkelerde yaşayan Türklerin ortak çabalarıyla, kendilerinin ve kurulmuş derneklerinin bir araya gelmesi ve Türk Birliği'ne "EVET" diyenlerin 300 milyonu bulması ve aşması gerekmektedir.⁴⁰

Bunun iki yolu bulunmaktadır: İlki, tabandan, halktan gelen bir istek ve bu isteğin oylara dönüşerek Türk Birliği'ne "Evet" diyecek vekilleri meclise taşımaktır. Bu yol, Türk devletlerinde yaşayan halkların birbirleriyle etkileşimlerinin ve Türk Birliği'nin kendi kişisel ve ulusal çıkarlarına hizmet edeceği inancının bir sonucu olarak ortaya çıkacaktır.⁴¹

İkinci yol ise halkı temsil eden milletvekillerinin ve devlet başkanlarının Türk Birliği'ne "Evet" diyebilmelerini sağlamak ve müzakerelere başlamaktır. Türk Birliği'ne inanan insanlar, toplulukların ve kurumların yoğun çabaları ve bu yolda politik baskı ve lobicilik yapan milletvekilleri ve devlet adamları, bu yolu mümkün kılacaktır.

Her siyasetçinin bir konu üzerinde karar almak için baktığı unsurlardan biri, kararın ona getirebileceği oy sayısıdır. Elimizde kesin bir sayı var mı? Gerçekte kaç kişi Türk Birliği'ne "Evet" diyor? Eğer önemli sayıda oy bulabi-

³⁷ Ali Nazmi Çora, *Türkçülüğün Esasları*, Press Amazon.com, USA 2014, s. 21-26.

³⁸ Yalçıntaş, a.g.e., s. 199-204.

³⁹ Ahmet Nafiz Ünalmiş - Mehmet Nuri Parmaksız, *Türk Birliğinin Mümkün Yolları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2019, s. 90-91, 179-181, 271-275.

⁴⁰ Çora, a.g.e., s. 21-26.

⁴¹ Zeybek, a.g.e., s. 345.

lirsek, aşağıda yazılı şekilde Türk devletlerinin başkanlarına bir “*Türk Birliği Çağrısı*” talebinde bulunabiliriz.⁴²

Bu çağrı, başkanların bir atılım yapmalarının gerekliliğinin altını çizmektedir. Bu atılım, Türk Birliği’ne “*Katılım Ortaklığı Belgesi*”nin hazırlanması ve bu çerçevede 7 bağımsız Türk devleti arasında müzakerelerin başlatılmasıdır.

Katılım Ortaklık Belgesi’nde yer alacak koşullara uyum sağlayamayan devletler, elde edilecek vergi ve/ya diğer ortak kaynaklardan aktarılacak yardım paraları ile uyum sağlar hale getirilmelidir.

5.1. Mustafa Kemal Atatürk Perspektifi

Türk Birliği, kariyerinin ve meslek hayatının bir parçası olarak askeri strateji, uluslararası politika ve tarih eğitimi almış olan Atatürk’ün en önemli perspektiflerinden biri olmuştur. Max Beer, Ziya Gökalp, H.G. Wells, Abdullah Cevdet ve Jean Jacques Rousseau, Voltaire, Auguste Comte, Desmonulins, Montesquieu⁴³ gibi filozofların eserlerini de inceleyerek (Tezcan, 1989), pragmatist, rasyonalist ve pozitivist bir lider olarak, “*Türk Birliği’nin bir gün gerçek olacağına güvenim var. Bunu görecek kadar yaşamayacaksam da gözlerimi hayalleriyle kapatacağım.*”⁴⁴ demiştir. Ayrıca, Kaşgar’da yaşayan bir Türk’ün İstanbul’da yayınlanan tüm gazeteleri kavrayacağını umduğunu belirtmiştir.⁴⁵

Bu nedenle, bu vizyon altında Türk Birliği’ne inanan ve gerçekleştirilmesi için çalışan, öncelikle kendileri arasında bir birlik (federasyon) kuran ve ortak kararlara uygun hareket eden bireyler, topluluklar ve kurumlar, kesinlikle Türk Birliği sürecini hızlandıracaklardır. İlgili kişi, topluluk ve kurumlar arasında kurulabilecek bir birlik, 7 Türk devleti arasında kurulabilecek bir birliğin ilk işareti olacaktır. 2025 yılına dek, bağımsız 7 Türk devleti arasında Avrupa Birliği gibi olan, ancak Türk milletine özgü bir birlik kurabilir.⁴⁶ Böylece, Atatürk’ün vizyonu geçerli ve yapılabilir bir argümandır.

Atatürk’ün “*Yurtta barış, cihanda barış*” anlayışı, tüm Türk Cumhuriyetlerinin iç ve dış politikalarının temelini oluşturmaktadır. Bu politika, onlara yakın ve uzak komşuları ile dostluk ilişkileri yaratma ve karmaşık bölgede ve dünyada kendi çıkarları gereğince strateji uygulama olanağı sağlamaktadır.

Burada en önemli başlangıç noktası, bağımsız Türk devletlerinden en az dördünün Türk Birliği özel temsilcilerinin bir araya gelip Türk Birliği konusunu tartışmaya başlamasıdır. Gerisi, halkın desteği sürdürdüğü sürece kolayca gelecektir.⁴⁷

⁴² Atalay, *a.g.e.*, s. 47.

⁴³ Mahmut Tezcan, “Atatürk’ün Eğitim Anlayışına Felsefi ve Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı: 15, Cilt: 5, Temmuz 1989.

⁴⁴ Muhittin Kaplan - Abdullah Yuvacı - Shatlyk Amanov, “One Nation, Many Voices? External Cohesion of the Turkic Council States in the United Nations General Assembly, 1993-2011”, *Bilgi*, Number: 74, Summer 2015, s. 125-150.

⁴⁵ Çora, *a.g.e.*, s. 21-22.

⁴⁶ Elnur Hasan Mikail, *Türk Birliği Projesi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 78-81.

⁴⁷ Zeybek, *a.g.e.*, s. 345-346.

6. Sonuç

Avrupa entegrasyonu, küreselleşme açısından sürekli ve dinamik bir tecrübeyi temsil etmektedir. Avrupa entegrasyonunun incelenmesi, küreselleşmenin geleceği açısından birçok ipucu sağlayabilir. Bin yıldır ilk kez, Türkler Avrupa Birliği örneğini izleyerek güçlerini birleştirme ve güçlerine uygun bir konuma yükselme fırsatını yakalamıştır. Bu, Türk dünyasına liderlik etmekle yükümlü olan Türkiye yöneticileri, aydınları ve halkı üzerine büyük bir sorumluluk yüklemektedir.

Türk Dünyası'nı birleştiren temel değer dil, din, tarih ve kültür birlikteliğidir. Bu birlikteliği "*Türk Birliği*" haline getirmenin yolu, aradaki ayrımları olabildiğince azaltmak ve milliyet hamurunda birlikte yoğrulmaktır.

Günümüz dünyasında en güçlü silah olan düşüncenin önüne geçebilmek ve onu hapis edebilmek imkansızdır. Gerekli ve mümkün olan Türk Birliği'nin 7 bağımsız Türk devleti arasında, Türk Birliği'ne "*Evet*" demeniz ve düşüncelerinizi bu yönde yoğunlaştırmanızla mümkün olacaktır. Türk Birliği'nin oluşumu, dünyanın güvenliğine katkıda bulunacak ve halk arasında işbirliği ve barış kültürünün gelişmesi yolunda çemberi güvenle genişletecektir. Zamanın bir gereği olarak Türk dünyasını yeni ve daha yüksek seviyelere çıkarmak için eski fikirlere hizmet etmeden siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda çabaların yoğunlaştırılması gerekmektedir.

Sonuç olarak küreselleşmenin, ekonomik, sosyal, politik, kültürel, çevresel ve teknolojik boyutları olan sofistike bir kavram olduğunu söyleyebiliriz. Son dönemde, Türk dünyasında yakınlaşma ve birleşme çabaları ve ekonomik ve kültürel ilişkiler hızla artmaktadır. Türk dünyası meclisinin oluşturulması da gündemdedir. Türkiye Cumhuriyeti ve Azerbaycan arasında ilişkiler, "*bir millet, iki devlet*" stratejisinin yolunda ilerlemektedir. Tüm bunlara ek olarak, tüm Türk cumhuriyetlerinde kültürel değerler güçlenmektedir ve Türk ruhu her yerde yükselmektedir. Bu ruh, her yerde ve her şeye karşı galip gelecektir.

Bu aşamada, söz konusu ülkelerin aynı zamanda NATO, Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS), Avrasya Ekonomik Topluluğu (EurAsEC), Kolektif Güvenlik Antlaşması Örgütü (CSTO), İslam İşbirliği Örgütü (OIC), Ekonomik İşbirliği Örgütü (ECO) ve Şanghay İşbirliği Örgütü (SCO) başta olmak üzere farklı uluslararası veya bölgesel örgütlerin üyeleri olduğu da unutulmamalıdır.

Dış ekonomik ve politik konular üzerinde karşılaştırılabilir bir perspektife sahip olmak, daha keskin bir siyasi ve ekonomik birliği kesinleştirmeyi kolaylaştıracağından, Türk bölgesel işbirlikleri ve Türk ülkelerinin oy verme benzerlikleri üzerine yapılacak çalışmalar, Türk Konseyi ülkelerinin, özellikle diğer ülke gruplarına kıyasla dış ilişkiler konusunda kolektif bir tutum sergilemede hangi konumda oldukları konusunda araştırmacıları aydınlatacaktır. Son olarak, gelecek çalışmalar, Türk Birliği'ne yol açacak somut entegrasyonun yolunu çizen belirli olaylara, kararlara ve Türk ülkelerine odaklanarak politika yaklaşımının nasıl gerçekleştiğini daha derinlemesine araştırabilirler.

Gerekli tanımlar yapıldıktan sonra Türk Devletleri, halklarının da desteği ile Avrupa Birliği gibi etkili olacak Türk Birliği'ni kurmalıdırlar.

Kaynaklar

ATLAY, Murat: *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Birliği*, Selenge Yayınları, İstanbul 2010.

ATSIZ, Hüseyin Nihal: *Türk Ülküsü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2015.

ÇAKMAK, Özge Aynagöz: "Orta Asya: Bölgesel Entegrasyon Girişimleri ve Öneriler", *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 33, Nisan 2017.

ÇAY, M. Abdulhaluk: *Ziya Gökalp: Makaleler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.

ÇORA, Ali Nazmi: *Türk Birleşik Devletleri*, Press Amazon.com, USA 2014.

_____ : *Türkçülüğün Esasları*, Press Amazon.com, USA 2014.

GEYBULLAYEV, Geybulla - KURUBAŞ, Erol: "Türk Cumhuriyetlerinin Entegrasyonu: Fırsatlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 1, 2002.

HALBACH, Uwe: "Vladimir Putin's Eurasian Union", *SWP Comments. 1. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik*, January 2012.

HUNTINGTON, Samuel: "The Clash of Civilizations", *Foreign Affairs*, Vol: 72, Number: 3, Summer 1993.

KAPLAN, Muhittin - YUVACI, Abdullah - AMANOV, Shatlyk: "One Nation, Many Voices? External Cohesion of the Turkic Council States in the United Nations General Assembly, 1993-2011", *Bilgi*, Number: 74, Summer 2015.

KARAGÜL, Mehmet: "Türk Dünyası ve Milletlerarası Örgütler", *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 14, İlkbahar 2012.

KILIÇOĞLU, Gökmen - YILMAZ, Ayhan Nuri: *İpeğe Sarılmış Çelik*, Berikan Yayınları, Ankara 2019.

METE, Mustafa: "Türk Dünyası Ekonomik Birleşme Modeli", *Turan-Sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi*, Cilt: 9, Sayı: 33, Kış 2017.

MİKAİL, Elnur Hasan - ÇORA, Ali Nazmi - ÇORA, Hakan: "Turkish Nationalism and Turkish Union Project", *Open Journal of Political Science*, Vol: 9, No: 4, October 2019.

MİKAİL, Elnur Hakan: *Türk Birliği Projesi*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.

TEZCAN, Mahmut: "Atatürk'ün Eğitim Anlayışına Felsefi ve Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Sayı: 15, Cilt: 5, Temmuz 1989.

The Shangai Cooperation Organization, (Çevrimiçi), <http://eng.sectesco.org/>, 13.08.2019.

TURKIC COUNCIL The Cooperation Council of Turkic Speaking States, (Çevrimiçi), <https://www.turkkon.org/en/turk-konseji-hakkinda>, 20.08.2019.

TURKPA Parliamentary Assembly of Turkic Speaking Countries, (Çevrimiçi), <https://www.turk-pa.org/>, 13.08.2019.

TURKSOY International Organization of Turkic Culture, (Çevrimiçi), <https://www.turksoy.org/en>, 13.08.2019.

ÜNALMIŞ, Ahmet Nafiz - PARMAKSIZ, Mehmet Nuri: *Türk Birliğinin Mümkün Yolları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2019.

VELİYEV, Dünyamalı: "Küreselleşme Sürecinde Türk Dünyası", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 19, Mayıs 2009.

YALÇINTAŞ, Nevzat: *Türk Birliği: Türk Dünyası Nasıl Birleşir*, Nokta Yayınları, İstanbul 2007.

YILMAZ, Ayhan Nuri - KILIÇOĞLU, Gökmen: "Türkiye'nin Orta Asya'daki Yumuşak Gücü ve Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Analizi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 119, Sayı: 235, Temmuz-Ağustos 2018.

YILMAZ, Ayhan Nuri: "Türkiye, Avrasya ve Orta Asya Halklarının Kimlik ve Entegrasyon Algılarına Dair Anket Çalışması", *Avrasya Etüdüleri*, Cilt: 42, Sayı: 2, Aralık 2012.

ZEYBEK, Namık Kemal: *Türk Dünyası Deyince*, Doğan Kitap, İstanbul 2013.